

קורמורן גמד בישראל 2023

אוכלוסיית הקורמורן הגמד, *Phalacrocorax pygmeus*, עברה שינויים מהירים וחדים בישראל ב-70 השנים האחרונות: הכחדה, היעדרות למשך 15 שנה, חזרה מהירה לחריפה וקיבון, שינויים בתפוצה וקונפליקט עם ענף המדגה.

להלן רקע, מאפייני האוכלוסייה ב-2023 ונתוני ממשק.

צילום:
סוזי יוסף

רקע

גודל אוכלוסייה בישראל בעבר: עד שנות ה-30 הקורמורן הגמד קיבן וחרף בישראל במספרים גדולים, בעיקר בעמק החולה. יבוש החולה בשנות ה-50, והירי הנרחב בבריכות הדגים (שם ניזונו הקורמורנים באין אזורים לחים אחרים) הביא לקריסת האוכלוסייה בישראל. בשנות ה-60 וה-70 נרשמו רק כ-10 תצפיות על קורמורן גמד החורף בצפון הארץ. החל משנות ה-80 חלה התאוששות הדרגתית, וב-1992 נצפו עשרות פרטים מצפון לאפיקים ובחופי הכינרת, כולל קיבון (הראשון מאז שנות ה-50).

מאז סוף שנות ה-90 חלה עליה במספר מושבות הקיבון ובגודל האוכלוסייה המקייצת בישראל, בעיקר בעמקים הצפוניים (החולה, בית שאן וזבולון). מאז 2009 מתקיימת ספירה בתום עונת הקיבון, אשר נותנת תמונת מצב על מגמות בגודל האוכלוסייה הארצית.

סטטוס בישראל: בשנת 2017 יצא הקורמורן הגמד מהרשימה האדומה של עופות מקננים בישראל, והסטטוס שלו השתנה מ"רגיש" (Vulnerable) ל-"לא בסיכון" (Least Concern). שינוי זה הוא ביטוי לעליה בגודל האוכלוסייה המקננת בישראל, וכן להגדלת תפוצתה אל אזור החוף.

פעולות ממשק: בעקבות העלייה בגודל אוכלוסיית הקורמורן הגמד נוצר קונפליקט עם ענף המדגה, עיקר הנזק למדגה מתמקד בתקופת הקיבון, אז הבריכות מאוכלסות בדגיגים.

בחורף 2000/1999 התבצעה הטרדת קורמורנים גמדים בעמק בית שאן על מנת לגרום לפרטים לעזוב את מדגי העמק ולעבור ללון ולקנן באזור הכינרת. מאז נמשך ממשק ההטרדה בעמק המעיינות, בדגש על מניעת קינון קורמורן גמד באזור זה. מושבות הקינון התבססו בהצלחה בכנרת.

באזור החוף חל גידול באוכלוסיית הקורמורן הגמד, והתבססה מושבת קינון בחוף כרמל. במקרים מסויימים שולב ממשק דילול באזור חוף כרמל והשרון.

קורמורן גמד בישראל 2023

קיננו: קינון קורמורנים גמדים חל השנה ב-10 מושבות ב-7 אזורים (מפה 1):

- גליל עליון (נחל זהב בקרית שמונה) גולן (מאגר בוטמיה)
- כינרת (צמח, האון, גינוסר ומג'רסה) עכו (מורד הנעמן)
- עמק יזרעאל (מאגר ליד יקנעם)
- חוף כרמל (בריכות מעין צבי)
- עמק חפר (שמורת ביצת זיתא)

מפה 1: נקודות בהן נצפתה נוכחות קורמורנים גמדים בספירה הארצית, ושמות מושבות קינון בהן קינן קורמורן גמד בקיץ 2023

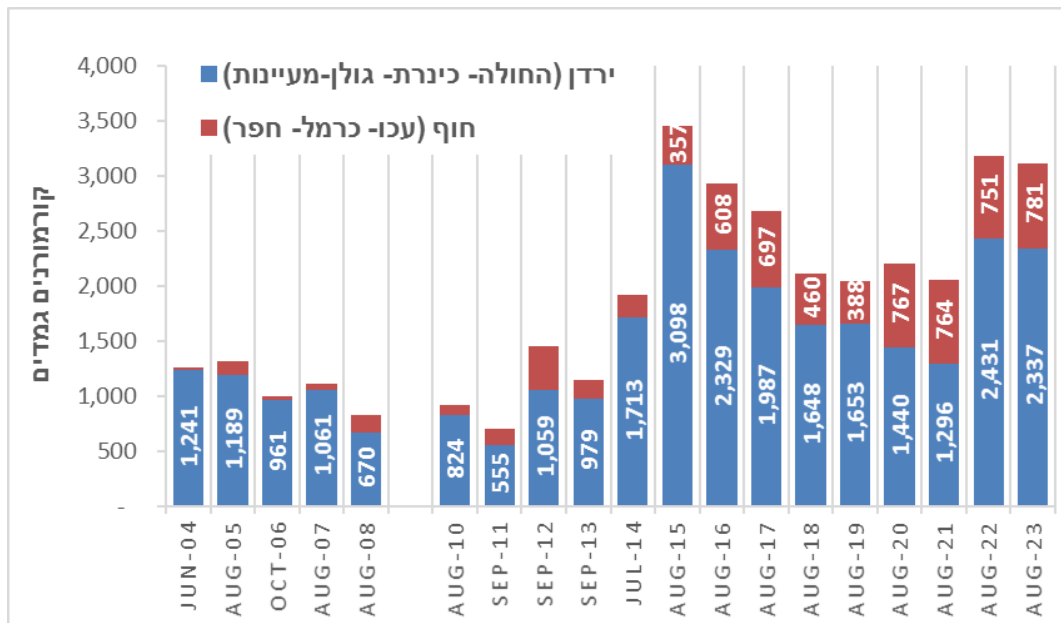
קשה לאמוד מספר הקינים במושבות. עדות עקיפה להצלחת הקינון ופריחת צעירים בתום העונה מתקבלת מהספירות הארציות, אשר משקפות את גודל האוכלוסייה המקסימלי.

גודל אוכלוסייה: בכל שנה נאמד גודל האוכלוסייה בישראל, בעזרת ספירה ארצית שמתקיימת באמצע חודש אוגוסט. הספירה משקפת את גודל האוכלוסייה המקסימאלי, כולל הפרטים המקננים והצעירים מאותה השנה. מספירות חודשיות בעבר נמצא כי אמצע אוגוסט הוא המועד בו נצפה המספר המקסימאלי של קורמורנים גמדים בכל שנה- לאחר פריחת הגוזלים, ולפני עזיבת הסתיו.

ברוב האתרים הקורמורנים נספרים בשעות הבוקר באתרי שיחור המזון- בשמורות הטבע, במאגרים, בבריכות הדגים ובכינרת (בעזרת סירה). הקורמורנים בחוף כרמל ובעמק חפר נספרים ביציאה מהלינה.

בשנתיים האחרונות מספרי קורמורנים גמדים בעמקים מדרום לכינרת נלקחים מספירה מקבילה, המתקיימת באותו היום, של כלל עופות המים במדגים.

באמצע אוגוסט נספרו 3,118 קורמורנים גמדים בישראל, בדומה לספירה בשנה שעברה (איור 1, פירוט התצפיות בטבלה בנספח).

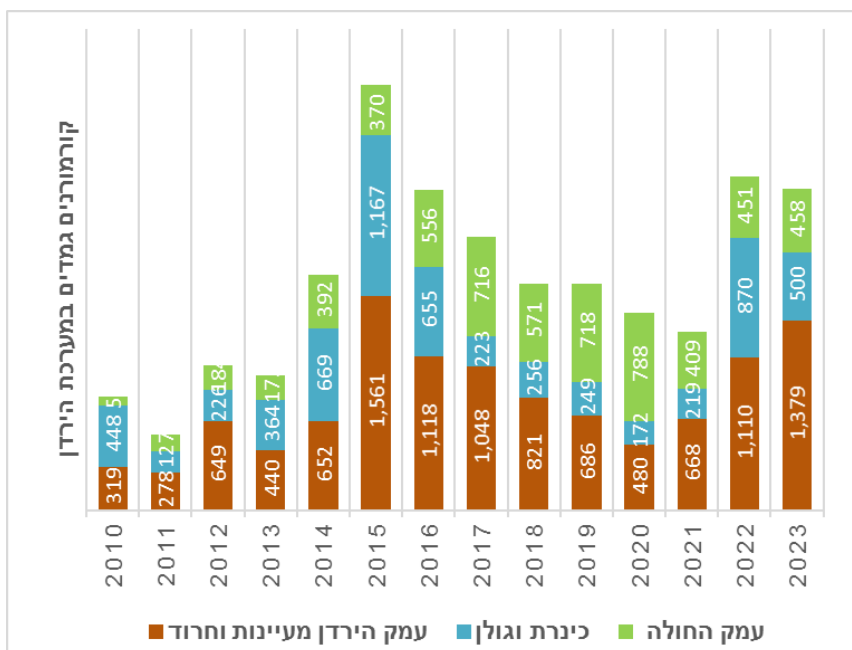

איור 1: גודל אוכלוסייה מקסימאלי בישראל, שנים 2004-2023, בחלוקה לאזור החוף (אדום) וירדן (כחול).

מספרי הקורמורנים הנצפים באמצע אוגוסט הם ביטוי להצלחת הקינון, ולהיצע המזון בשני מוקדים בארץ- אזור הירדן ואזור החוף.

קורמורנים במערכת הירדן: רוב קינון הקורמורן הגמד בישראל חל באזור מערכת הירדן, ב-6 מושבות קינון (מהן 4 בכינרת, למרות תמותת האשלים).

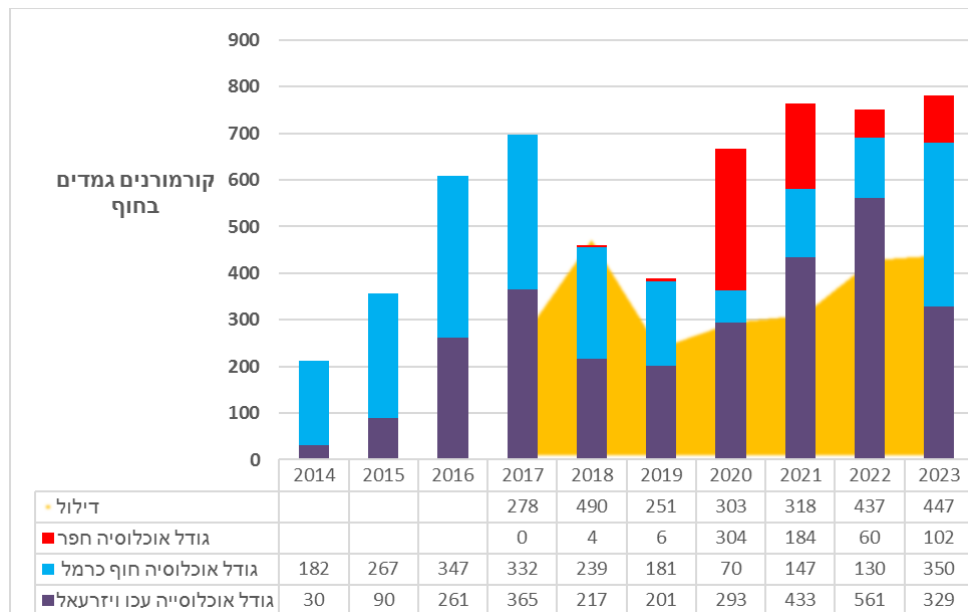
בעמקים מדרום לכינרת נצפו השנה כ-1,340 קורמורנים, מעט עליה משנה שעברה, ופי 2 מ-2021 (עמודה חומה באיור 2). במקביל לעליה במספרי הקורמורנים, גבר הקונפליקט עם חלק מבריכות הדגים בעמק המעיינות וחרוד.

איור 2: גודל אוכלוסיית קורמורן גמד במערכת הירדן, עם תום עונת הקינון, שנים 2010-2023 בחלוקה לעמק החולה, כינרת ועמקים מדרום לכינרת.

קורמורנים באזור החוף: בתחום זה התקיימו 4 מושבות קינון- בחוף כרמל, עמק חפר, עכו, ובנוסף מושבה (ככל הנראה חדשה) באזור יקנעם. מספר הפרטים בתחום החוף דומה לשנתיים קודמות (איור 3).

ממשק הדילול בבריכות חוף כרמל חל באופן רציף מאז 2017. השנה ניתן בנוסף היתר מוגבל לדילול במדגה בעמק יזרעאל.

איור 3: גודל אוכלוסייה בחוף כרמל (עמודה כחולה), בעמק חפר (עמודה אדומה) בעכו ויזרעאל (עמודה סגולה), ונתוני דילול קורמורנים במדגים באזורים אלו (במהלך 12 החודשים שבין הספירות, שטח כתום), 2014-2023

סיכום

ניתן לשער כי העליה במספר הקורמורנים באזור הירדן בשנתיים האחרונות היא תוצאה של שיפור הכינרת כבית גידול עבור אוכלי דגים, עם התייבבות המפלים הגבוה בשנים האחרונות.

נראה שעליה בהצלחת הקינון בכינרת גרמה לעליה בנוכחות מדרום לכינרת בתום הקינון, וכך גם לעליה בקונפליקט עם בריכות הדגים.

באזור החוף נראה כי גודל האוכלוסייה יציב, גם עם התווספות מושבת קינון בעמק יזרעאל. מוצע להמשיך בממשק הדילול תוך מעקב.

נספח: פירוט ספירת קורמורנים גמדים אוגוסט 2023

איזור	תאריך	אתר	קורמורנים גמדים	סופרים	הערות
החולה	21-אוג	שמורת החולה	112	יורם מלכה	
	21-אוג	אגמון החולה	25	עינבר רובין	
	20-אוג	מדגה דן בית	98	יעד אבירם	
	21-אוג	בריכות להבות	8	שאדי דעבוס	
	21-אוג	מדגה צומת הגומא	215	מוהנא נאסר	
כינרת	21-אוג	כינרת	405	יפעת ארצי, תמי קרן, איליה קשקרב, אלדד איתן	
גולן	21-אוג	מאגר בוטמיה	62	שחר שטוי	
	21-אוג	מאגר רוויה, חיטל ובני ישראל	33	ג'ורג'י נורקין	
עמק הירדן, מעיינות וחרוד	21-אוג	מדגה מבוא חמה	56	ג'ורג'י נורקין	
	21-אוג	מדגה גשר, נווה אור	239	עומר טלקר, מיקי לדל	נספרו במסגרת ספירת עופות מים בבריכות הדגים
	21-אוג	מדגה מעוז חיים, נווה איתן	127	מרים פרוינד, עומר בן חיים	
	21-אוג	מדגה כפר רופין	210	דותן רותם, עמית דולב, רזיה זהבי	
	21-אוג	מדגה טירת צבי ועין הנציב	373	רועי פדרמן, עדי בכור	
	21-אוג	מדגה ניר דוד, מסילות, מירב	317	אוהד הצופה, גונן בהיר	
	21-אוג	מדגה תל יוסף, בית אלפא	57	אורי נווה, ארז בן יוסף	
16-אוג	מאגר אשכול	33	ירון פיטובסקי		
עכו ועמק יזרעאל	16-אוג	מדגה עין המפרץ, כפר מסריק ולוחמי הגטאות	236	עומר בן חיים	לא כלול בסיכום (פרטים שנספרו בעין אפק)
	16-אוג	עין אפק	260	מיסאו אלאמניה	יציאה מלינה
	17-אוג	מדגה הזרוע ומאגרי יקנעם	36	ברק ברכיאל	
חוף	16-אוג	עינות תמסח	350	יונתן הראל	יציאה מלינה
	16-אוג	ביצת זיתא	84	אופיר בירקנשטיין, נצר אלימלך, הילה מרקו, יונתן בארי, נדב גנות	יציאה מלינה
	16-אוג	גן לאומי ירקון	18	אתי נפרין, אסף קפלן	

~~~ תודה רבה לכל המשתתפים ~~~